

APHTHO:
NII SOPHISTAE
Præclarissimi Rheto-
rica Progymnas-
mata.

♦♦

PARISIIS.

Apud Prigentium Caluarin
In clauso Brunello, ad insi-
gne Geminarū Cypparū.

I 5 3 6.

AD LECTOREM.

Non admireris lector, si quædam ab
impresso exemplari Græco diuer=
sa offendas: quoniam qui transtu=
lit, alia interdum lectione ductus,
illa non probauit,

2
 BENIGNVS
MARTINVS IOANNI
Serræ suo. S. P. D.

V AE TV AE AETATI, AC
ingenio apta sunt, Ioannes, quibus etiā
Q spem illam quam pater tuus vir pru-
dentissimus de te cepit, fouere possi-
mus, ea quam studiosissime conquire-
re pro meo officio, tuaque erga me obseruantia
debeo. id quod nunquam dissimulaui. In eo au-
tem veteres proponendi sunt præceptores mihi
quidem duces: qui recte omnem studiorum opti-
marumque artium rationem discipulorum ætas-
tibus & ingenijs accommodabant. Sic opus sane
infinitem, ac perplexum, terminis quibusdam ve-
luti notatum, & apertius & iucundius fore vider-
batur. Vnde alię grammatici partes, alię rheto-
ris erant: quæ tamen ab vno eodemque præstari
possunt. Nomina & verba, inquit Quintilianus,
declinare, atque etiam ea sine vitio simul conte-
xere, docet grammaticus. Cui quoque primordia
quædam dicendi rhetores de suo concesserunt:
nempe præter illa quibus recte loquendi exerci-
tatio informari solet, interpretationes dico, ver-
sum explanationes, eorum etiam quæ audiueris,
proposita simulacra diligenter referenda: accedunt
quoque fabularum suauissimi sermones, narratio-
nes,

A ij

nes, chriæ, sententiæ, laudationes, vituperationes,
cætera deniq; futuri oratoris fundamenta. Que
omnia hic Aphthonius Sophista accuratissime
complexus est hoc libello: in quo via puero ad il-
lam dicendi copiam doctissime munitur, atque
prima rhetorices elemēta ponuntur. Nempe eos-
rum quæ præcipit, rationem, exemplis accuratis-
simis tanquam speculis exprimit. Quo quid ad
summam disciplinarum cognitionem convenien-
tius? Hoc me mouit, Ioannes, vt imprimendum
libellum curarem, tibi que proponerem &
ediscendum, & effingendum. ita enim
spero rhetoricam ipsam tibi tuis-
que condiscipulis faciliorem
fore. Verum altius hæc
repetiui, vt te
gramma-
tice
institui
putes, nec sus-
pra ingenium aut
ætatem hoc exercitatio-
nis genere ad summam elo-
quentiam præparari. Itaque da
operam vt his exercitationibus com-
positus, alacrius rhetoricen subeas, atque
in ea paratius verferis. Vale, ex collegio
Lexouienſi, caleñ. Iunijs. M. D. XXVI.

APHTHO: NII DECLAMATORIS

Præexercitamenta, Ioanne Ma-
ria Catanæo interprete.

DEFINITIO FABVLAE.

ABVLA A POETIS ORI-
ginem duxit: qua etiam oratores vtun-
F tur, vbi admonere intēdunt. Est autem Fabula.
fabula sermo falsus veritatem effingēs,
vario modo appellata. nam modo Sy-
baritica, modo Cypria dicta est: mutatis pro in-
uentorum varietate nominibus. obtinuit tamen,
vt potius Aesopica diceretur, eo quod Aesopus
omnium optime fabulas conscripserit. ¶ Fabu- Species.
larum quædam sunt rationales, quædam morales,
quædam mixtæ. Rationales, quibus fingimus ho-
minem aliquid facere: morales, quæ irrationalium
morem imitantur: mixtæ ex vtriusq; rationalibus,
& irrationalibus. Si admonitionem, cuius causa fa-
bula inuenta est, præposueris, antefabulam nomi-
nabis: verum si postposueris, adfabulationem ap-
pellabis.

¶ Fabula formicarum & cicadarum, iunio-
res ad labores adhortans.

A iij

A Estatis

APHTHO. DECLAMATO.

STATIS erat vigor, cum cicadę
AE continuam cantilenam resumebant: at
formicę laboribus intētę erant, vt fru-
ctus colligerent, quibus hyeme vescerentur. Ea
igitur superueniente, formicę laboribus suis vesce-
bantur: sed inopia, cicadarum oblectationem sub-
Ad fabula- sequebatur. Sic iuuenis labores subterfugiens, ses-
tio. nectutem miseram ducit.

¶ Definitio narrationis.

ARRATIO est expositio rei factę,
N vel tanquam factę. Differt autem narra-
tio ab expositione, sicut a poesi poema.
Poesis enim est tota Ilias: poema autem, Achillis
Species. armorum descriptio. Narrationum alię sunt poe-
tice: quędam historicę: alię ciuiles. Poeticę sunt,
quę finguntur: historicę, quę veterum gesta nar-
rant: ciuiles, quibus in cōtrouersijs oratores vtun-
tur. Narrationi sex accidunt, persona agens, res
gesta, quo tempore gesta sit, locus in quo transa-
cta, modus quomodo, causa propter quam. Vir-
tutes narrationis sunt quatuor, claritas, breuitas,
persuasio, & verborum latinorum electio.

¶ Narratio super rosa.

VI rosę decorem admiratur, hic Vene-
Q ris vulnus consyderet. Adonin dea de-
peribat, Mars ipsam: hocq; erat Adonis
di dea.

di dea, quod Veneri Mars deus amabat deam, & dea sequebatur hominem. par erat ardor, etsi genus indifferēs. Mars rivalis Adonin de medio tollere decreuit, ratus Adonidis morte pariter amorem Veneris interituum. quare Adonin vulnerat, quod cum Venus rescisset, maturauit vt opem ferret: festinabundaque rosae occurrens, in spinas incidit, & in planta pedis transfixa fuit. itaque sanguis e vulnere defluens, rosae colorem in suum transmutauit, nam rosam prius candidam, in rubrum colorem, qui nunc cernitur, conuertit.

Causa.

Modus.
Locus.

Tempus.

¶ Definitio chriæ.

C H R I A est commemoratio breuīs aliquam personam apte referens: ideo chria appellata, quod utilis sit. Chriae sunt aliquæ verbales, quædam actiue, aliæ mixtæ. Verbales sunt, quæ vtilitatem oratione significant: vt, Plato virtutis ramos e sudoribus ac laboribus produci dicebat. Actiue sunt, quæ actionem declarant: vt, Pythagoras interrogatus quantanam esset hominum vita, cum per breue temporis spatium se conspiciendum dedisset, latebras petijt: mensuram vite ex momentaneo conspectu designans. Mixtæ vero sunt, quæ ex vtrisque, oratione, & actione, consistunt: vt, Diogenes intuitus adolescentulum lasciuum, pedagogum percussit, superaddens, Cur talia instruis? Hæc igitur chriæ diuisio: quam capitibus

Chria.

Species.

Platonis dictum.

APHTHO. DECLAMATO.

bus his conficies, laudatiuo, ab expositione, causa, contrario, comparatione, exemplo, testimonio antiquorum, epilogo breui.

CHRIA VERBALIS.

Expositio chriæ.

A lauda-
tuo.

Ab expo-
sitione.

A causa.

I SOCRATES doctrinæ radicem amaram esse dicebat, fructus vero dulces. Merito Isocrates ob dicendi artem laudandus est, qua sibi nomen clarissimum comparauit: quantaque esset, ipsam exercendo demonstrauit: eamque illustrem fecit, non ipse ab illa illustratus est. Longum ergo esset differere quæcunque reges cum admonendo, tum persuadendo sigillatim, mortalium vitam beneficio affecterit. Cæterum qualia de eruditione verissime protulit? Qui studia amat, a laboribus inchoat, laboribus tamen in vtilitatem desinentibus. Hæc sunt quæ philosophice scripta, ex sequentibus admittenda esse comprobabimus. Qui enim bonis artibus capiuntur, hi sane cum professoribus doctrinarum conuersantur: ad quos accedere, formidolosum: & eos deferere, indoctissimum est. Metus semper pueros tenet, siue præceptorem intueantur, siue ad illum venturi sint. Succedunt præceptoribus pædagogi, visu terribiles: sed dum verberibus sequuntur, formidolosiores. qui etiam prius quàm verberent, timentur, timori punitio succedit, dum

dum puerorū peccata castigant, & domestica virtutis opera iudicant. Pædagogis patres asperiores sunt filiorum vias indagando: ad se propius accedere imperando: in primis eorum in foro conuersationem suspicando. quod si opus fuerit in filios animaduvertere, ita excandescunt, vt se parentes esse obliuiscantur. Verum huiusmodi rebus puer cōsuescens, postquam in virum euaserit, merita virtute coronatur. Quod si aliquis hæc veritus, præceptores fugiat, parētes deuitet, pædagogos auertat: omnino dicendi scientia priuabitur, & metus causa eloquentia carebit. Hæc igitur omnia Isocratem sentire persuaferunt eruditionis radicem amaram esse. Nam quemadmodū agricolæ summo cum labore terræ semina mandant, fructus vero maiore cum voluptate colligūt: ita eruditionem vendicantes vigilijs, sibi apud posteros gloriam compararunt. Demosthenis vitam inspicere super omnium oratorum laboriosam, idcirco cæteris gloriosiore. adeo enim studio intētus fuit, vt comam capitis ornamentum sæpius deposuerit, ratus id bellissimum decus, quod a virtute provenisset, igitur quæ alij voluptatibus dispensant, ea ille laboriosis lucubrationibus impendit. Itaq; non mediocrem laudem Hesiodus meretur, vbi asserit virtutis viam asperam esse, cacumen vero planum. nam idem quod Isocrates protulit. Hesiodus enim viam, Isocrates autem radicem appellauit, diuersis verbis eandem vterq; sententiā demonstrantes. Quæ si recte consyderabimus, Isocratem

A contrario.

A comparatione.

Ab exemplo.

A testimonio antiquorum.

APHTHO. DECLAMATO.

Ab epilo:
go.

cratem merito laudabimus, vt qui sapiēter de eruditione bellissima conscripserit.

¶ Definitio sententiæ.

SENTENTIA est sermo compendiosus in enunciationibus, quę nos ad aliquid exhortatur vel dehortatur. Sententiarum alię sunt exhortatiuę, alię dehortatiuę: quędam enunciativę, nonnullę simplices: quędam coniunctę: aliquę persuasiuę: alię verę: alię excessiuę. Sententia adhortatiua est, vt illud: Decus est totam consultum stertere noctem. Enunciatiua, vt illud: Opus est profecto pecunijs, sine quib⁹ nihil opportuni fieri licet. Simplex, vt illud: Vna avis addicat, patriam seruare licebit. Coniuncta, vt illud: Non mihi sint plures domini, rex vnicus esto. Persuasiua, vt illud: Talis est vnusquisq;: quales ij quorum consuetudine oblectatur. Vera, vt illud, Nulli licet inuenire vitam sine tristitia. Excessiua, vt illud: Debilius nil terra facit mortalibus ipsis. Hęc igitur sententię diuisio: quam ex capitibus chrię conficies, laudatiuo, ab expositione, a causa, a contrariio, comparatione, exemplo, testimonio antiquorum, epilogo breui. Differt autem chria a sententia, quod chria aliquādo actiua est, sententia in oratione semper cōsistit. At chria personam requirit, sententia vero sine persona pronunciatur.

¶ Sen-

¶ Sententia exhortatiua.

THEOGNIS poeta dixit: Pauperiē
T qui Cyrne fugit, se praestat ab altis In ma
 re verticibus mittere cetiferum. Proui-
 dit Theognis ne iure poesim accusaremus, fabu- laudatiuo
 larum loco praecepta sapientiae complexus. Nam
 cum poetas fabulas plurimifacere videret, eas
 omittendo, bene viuendi praecepta metro coma
 posuit: simulq; metrorum gratia seruata, praece-
 ptorum vtilitatem introduxit. Pluribus ergo
 Theognin commendare, praesertim in ijs quae
 verissime de paupertate conscripsit, possemus.
 Quidnam igitur dixit? Qui vitam in miseria
 ducit, mori potius amet. Multo enim melius Ab expo-
sitione.
 a vita discedere, quam solem sui dedecoris teste
 habere. Hæc sunt quæ ex philosophorum do-
 gmate protulit. Licet autem considerare qua ra-
 tione motus eleganter ipsa tractauerit. Nam qui A causa,
 in paupertate viuit, a teneris annis ad virtutes nō
 instituitur: in robusta vero ætate pessima quæque
 confectatur. Si enim legationem gerit, patriam
 pecuniarum gratia prodet: ad argentum in con-
 cionibus perorabit: & sortitus iudex, pro suf-
 fragijs dona suscipiet. At qui paupertate non pre A contras-
tatio.
 muntur, nequaquam similes existunt. nanque a
 pueris optima exercet: viri effecti, omnia splendi-
 de faciunt. ad festa enim celebranda, & ad bellū ge-
 rendū large pecunias cōferunt. Ac sicut vīculo gra A compas-
satione.
 ui detenti, impedimentū benefaciendi vīculū habet,
 ita

APHTHO. DECLAMATO.

Ab exem-
plo.

A testimo-
nio anti-
quorum.

Ab epilo-
go.

ita libere loquendi egenis inopia obstaculo fit. Contemplator Irum, qui quanquam Ithacensium vnus fuerit, eandem tamen ciuibus alijs dicendi libertatem non obtinuit: quinimo tantum ipsi inopia fuit, vt appellationem paupertate muta-
rit. Arnæus enim primo vocatus est, postea Irus appellatus, id ab administratione cognomentum assequutus. Verum quid Irum opus est recensere? cum Ithacæ dominus Vlysses quando in patriam suam appulsus paupertatem simulauit, paupertatis malorū particeps fuerit, domi suæ a temulentis ministris percussus, & iniuria affectus. adeo paupertas meo iudicio dura res est. Quare non immerito Euripides laudandus est, qui nihil possidere, rem malam esse refert: neq; posse nobilitatem paupertatem immutare. Itaq; Theognin quibusnam satis dignis laudibus prosequemur, qui talia de paupertate ex penitissimofacrario philosophiæ protulerit?

¶ Definitio confutationis.

CONFUTATIO est alicuius rei ppositæ destructio. Confutanda autem nō quæ nimis manifesta, nec quæ omnino impossibilia sunt: sed quæcunque medium quendam ordinem seruant. Necesse est qui confutare quærunt, primo dicentibus calumniam intendere, deinde expositionem rei subiungere: hisq; capitibus vtī: primo quidem obscuro, & incredibili, ad hæc

ad hæc impossibili, & inconsequentī, ac indecenti:
postremo inferre inutile. Hæc præexercitatio om-
nem artis vim in se continet.

¶ Confutatio quod non verisimilia sint
quæ de Daphne dicuntur.

BSVRDVM esset poëtis cōtradicare,
A nisi nos ipsi aduersus se cōcitassent primū,
in deos absōna cōfingēdo. Stultū igitur es-
set illos nullam deorum rationem habere, nos ve-
ro poëtarum scriptis parcere. Omnes quidem de-
os conuitio affectos esse moleste ferebam, in pri-
mis tamen Apollinem, quem sibi poëticae ducē
elegerunt. Qualia enim de Apollinis Daphne fa-
bulati sunt? Daphne (ita dicunt) e Terra & Lado-
ne nata est: cumq; multum forma præstaret, ad sui
amorem Pythium induxit. Itaq; illam deus perse-
quebatur, & persequendo non consequebatur. ve-
rum Terra filiam suam suscipiens, in eiusdem pu-
ellæ nominis arborem transmūtavit: qua corona-
tus Apollo fuit. ex ea enim arbore corona Tripo-
di Pythio proposita est, quoniam deus puellam
mortalem dilexisset: laurusque vaticiniū indicium
effecta. Hæc sunt quæ fabulantur: veruntamen ea
nos ex sequentibus confutare possemus. Daphne
nata est ex Ladone & Terra? Et quomodo credi-
bile est ita genitam esse? hæc enim foemina fuit:
sed parentes diuersam ab ipsa naturā adepti sunt.
Quomodo Ladon Terræ copulatur, aquis inun-
dans?

Proœmi-
um ex dia-
centiū ca-
lumnia.

Proœmij
alia ppos-
itio.

Ab expo-
sitione.

Daphne
quibus or-
ta parenti-
bus.

Ladon flu-
uius.

Corona
tripodis
laurus.

A P H T H O. D E C L A M A T O.

Ab obscuro. dans ergo omnia flumina, terræ mariti nominas buntur. omnia namque ipsam immergūt. Sin autem a fluuio nata est fœmina, possibile igitur est fluuium ab hominibus nasci. nam per successiones parentes indicantur. Cur dicunt factas nuptias inter fluuium & terram, cum Hymenæus rerū sensibilem sit, terra autem sensibilis non sit? Aut igitur Daphne inter flumina recensenda est, aut Ladon inter homines connumerandus. Sed poetis e Terra & Ladone Daphnen nasci concedamus. Puella nata, apud quos educata est? Nam etsi generationem concessero, impossibile tamen est educationem procedere. Vbi enim puella vitæ ætatem habebat? Per Iouem, apud patrem? & quis hominum in fluuio uiuit? Illamne pater fluctibus submergendo, vel fluminibus educando abscondit? At sub terra apud matrem puella degebat. ergo latuit. at latendo spectatorem habere nequiuit. cuius autem forma latuit, amoris principium habuisse non admittitur. Si vis, hoc etiam poetis concedamus. Quomodo deus amabat, & amare diuinam naturam mentiebatur? Amor enim mortaliū rerum pessima est. at impium est asserere deos grauissima committere. Si quidem in omnibus rebus ac nos dii molestiis afficiuntur, quid a mortalibus differūt? Quod si grauissimo amoris morbo subiecti sunt, nonne vulgaribus similes existunt, cum asperrima quæque sustineant? Sed neque amore deorum natura afficitur, neq; Pythius amator Daphnes extitit. Quomodo Phoebus puellam

ellam persequēdo, cursu superatus a mortali fuit? Viri mulieribus praestantiores sunt: & foeminae maius dijs robur habuerunt? Quod viris minus est, qua ratione deos excellit? Cur mater fugientem filiam suscepit? Anne inter vilia nuptie connumerande sunt? quae si sunt, cur ipsa mater facta est? Quod si nuptie inter bona censentur, cur filiam bonis prauauit? Aut ergo mater non fuit: aut si fuit, mala reputatur. Cur operibus suis terra repugnabat? Apollinem contristat, vt filiam seruet: rur-
 use eundem emulcet, dum ipsam in lucem producit. Illum demulcere non oportuit, si contristare voluit. Cur deus apud Tripodas lauro coronatus est? Laurus voluptatis index fuit: at virtutis signum diuinitas ostenditur. Quomodo diuersa natura coniunxit Apollo? Cur mortalis quidem amica, immortalis vero amator? Iam finem accusandum poetarum faciam, ne aduersus illos orationem habuisse videar.

Ab inutili

Laurus voluptatis index.

Ab epilo- go breui.

¶ Definitio confirmationis.

CONFIRMATIO est alicuius rei propositae approbatio. Confirmanda autem sunt, non quae admodum manifesta, nec quae omnino impossibilia sunt, sed quaecumque ordinem medium seruant. Qui confirmare intendunt, omnibus capitibus confutationi contrarijs vtantur primo quidem, vt dicentis laudem dicant: deinde per partes expositionem ponant, & contrarijs

APHTHO. DECLAMATO.

trarijs capitibus vtantur: pro obscuro, dilucido, p
incredibili, credibili: & possibili, pro impossibili:
consequenti, pro inconsequenti: decenti, pro indec
centi: utili, pro inutili. Hæc exercitatio omnem ar
tis vim comprehendit.

¶ Confirmatio quod verisimilia sunt quæ
de Daphne dicuntur.

Proœmi
um.

Q

VI poetis contradicit, Musis ipsis con
tradicare videtur. Quomodo enim Mu
sis non contradicit, qui poetarum scri

A dicentiū
laude.

pta damnare quærit, si quæcunq; poetæ loquun
tur, hæc Musarum consilio differunt? Itaque om

Alia pro
œmij pro
positio.

nium poetarum sententiam comprobo: illius au
tem maxime, qui Daphnem ab Apolline dilectā
sapienter protulit. Quænam autem sunt, quæ scri
benti huiusmodi quidem fidem non adhibent?

Expositio
rei.

Daphnem e terra & Ladone natam dicunt. Cur
hoc apud eos incredibile? Num aqua & terra om
nia gignum? num elementa vitæ semen produ
cunt? Quod si omne quod nascitur, a terra & aqua

A manife
sto.

procedit: Daphne a terra & Ladone proueniens,
communem omnium generationem confirmat.
Genita autem vnde omnes nascuntur, cæteras for
ma superabat, & verisimile admodum. Quæ em
primo e terra emittuntur, cum naturæ pulchritu
dine producuntur. Multæ autem corporum mu
tationes constitutæ sunt, apud quas pulchritudo
cernitur, quod vero primum apparuit, id est om
nium

nium formosissimum. Itaque verisimile est Daphnen e terra genitam, ceteris formosorem extitisse: ob cuius mirandam pulchritudinem Pythius amore captus est. nec immerito. quicquid enim pulchri cernitur in orbe, id a dijs processit. Quod si inter humanas res felicior reliquis bonis est pulchritudo, cum sit deorum munus, illa iure deum amatorem habuit, nam quæ dij largiuntur, ea omnes diligunt. Deus autem amore captus, affectui mederi maluit. Sic enim se habet huiusmodi virtutes labore comparatæ, cum neque sine vigilijs virtutem acquirere liceat. Quam ob rem laborabat amator, & amando amicam non comprehendit: quoniam nulli licet perfectam virtutis cognitionem consequi. unde ferunt poetæ Apollinem amare: non terram, non deorum naturam redarguendo: sed dum huius persecutionis causam, virtutis naturam esse ostendunt. id quod exprimit Apollo persequens, & persecuta Daphne. ut deus sit qui virtutem quaerit, ipsa vero virtus Daphne. Fugientem filiam mater suscepit. Nam mortalia omnia talem naturam acceperunt, ut ad ea a quibus genita sunt, festinent. Igitur Daphne e Terra genita, ad Terram concedit. Et Terra puellam suscipiens, plantam emisit. Vtrunque opus terræ proprium, ut in hanc homines cadant, & arbores ab ea nascantur. Et nata arbor. Apollini honoris causa fuit. Dijs enim extra suam providentiam ne arbores quidem relinquunt, quinimo germinantibus frondibus coronantur, nam terræ primitiæ

A credibili.

A possibili.

A consequenti.

A decenti.

Ab utili.

B dijs

APHTHO. DECLAMATO.

Iterum a
decenti.

Ab epilo-
go breui.

dijs dicantur. Et diuinationis arbor facta est indici-
cium. hoc autē conueniens puto. Daphnen enim
poetarum multi sophronem, id est temperatam
appellant: ac oracula dare, a temperantia prouenit.
Itaque quoniam puella voluptatis expers fuit, vir-
tuti dicatur. nam qui intemperantia laborat, futu-
ra non prospicit. Quas ob res poetas veneror, &
mirandum in modum carmina colo.

¶ Definitio communis loci.

OMMVNIS locus est sermo ampli-
ficatius bonorum aut malorū quæ alia
cui insunt: sic appellatus, quod omnibus
qui eius rei participes sunt, cōmuniter conueniat.
Nam contra proditorem oratio omnibus huius-
modi actionis participibus communiter com-
petit. Deuterologie, id est argumentationi iam
peractæ & epologo similis est. quare communis lo-
cus procemium non habet. Iuniorum tamē exer-
citationis causa quandam procemij formam fini-
gere poterimus, cui subdes capita, primum ex
contrario, deinde inferes expositionem, non tan-
quam doceas (res enim cognita est) sed veluti au-
ditorem incites: postquam, comparisonem ex
comparisonem introduces, argumentis colligen-
do, illud quod accusas, maius esse re accusata. exē-
pli causa, tyrannum longe atrociorē homicida
postmodum collocabis sententiam, caput sic vo-
catum, agentis mentem calumniando: deinceps
digressionem.

digressionem, a coniectura præteritam rei vitam notando; deinde misericordiæ exclusionem: in fine præexercitationis finalia capita, legitimum, iustum, utile, possibile, honestum, ab euentu.

¶ Contra tyrannidis affectatorem.

QUANDO QUIDEM stant leges, & in statu populari iudicia apud nos exercentur, legibus poenam sustineat qui

Proœmia
um ab ex
positione

leges de medio tollere querit. nã si a præsentì liberatus supplicio, vitã popularẽ ducturus esset, illi forsitan aliquis poenam remittere posset. postquam vero violẽtior futurus est si præsens supplicium effugerit, quomodo iustũ est, si in præsentia hunc absolueritis, sic vos tyrannidem cõstitueret.

Nanque omnes iudices ex reorum absolute

A contraa
rio argu
mentum.

nullum detrimentum patiuntur: verum si tyrannus absoluetur, iudicibus ipsis damna inferet. si enim tyrannus dominabitur, iudicia penitus tollentur. Videmini autem mihi posse in re præsentì diligentius examinare, si nostrorum maiorum iudicium consyderabitis. Vt nobis progenitores benefacerent, Remp. a dominatu liberam excogitarunt, neque iniuria, quando quidem hominibus alię interdum fortunę accidunt, quę priores hominum sententias mutant. Illi ergo fortunę inæqualitatem emendantes legum æqualitate, leges sanxerunt, quo vnã & eandem sententiam cunctis gignerent. Quapropter in ciuitatibus lex est

Narratio.

Lex.)

B ij correctio

APHTHO. DECLAMATO.

correctio malorum quę fortuna causat. Quę cum iste nihil respiceret, quoddam pessimum consilium iniuit, vt Reipub. leges solueret: taliaque secum differuit. Dij boni, cum cæteris maior sim, nunquid patiar vt, omnino meis popularibus æquer? fortunamque mihi diuinitus esse frustra largitam concedam, si eadem quę vulgus patiar? congregatique pauperes iudicabunt? quodq; multis videbitur, id mihi tanquam lex obseruandum erit? Quæ igitur horum liberatio fiet? Occupabo arcem, pessimeque perdendas leges de medio tollam, istaque ratione multis lex ero, neq; mihi populus lex erit. Hęc secum incassum reuoluit. id enim deorum benignitas prohibuit. An ergo pro quibus gratiam dijs debemus, hęc eadem hodie tyrannum saluabunt? Atrox est homicida, sed tyrannus atrocior existit. ille enim in obuium aliquem cædem cõmittit, ac hic omnes ciuitatis fortunas inuertit. Quo igitur minus est malũ, vnumquam omnes necare: tanto minus homicida tyranno reprehendendus est. Atqui sequitur, omnes homines licet grauissima commiserint, saltem a facinore sententiam excusare possint: verum tyrannus solus audaciam suam inuitam prætere nequibit. itaque si inuito tyrannidem gerere aggressus fuisset, fortasse aliquis sententię gratia ipsum absolueret posset. Verum quandoquidem id consulto patrauit, quomodo crimen animo ante facinus perpetratum culpa liberare iustum est? Igitur reliqui omnes rei apud vos present

A compa:
ratione
minoris.

Sententia
Causam
dicere oēs
possunt.

Digressio
a coniectu
ra.

senti tantum crimini obnoxij sunt, propterque anteactam vitam sæpius absoluntur: solus vero tyrannus tum presenti, tum præterita vita condemnandus est, cum priorem vitam in rebus mediocribus nunquam duxerit, & ad præsens ijs quæ animo commisit, truculētior factus sit. Quam ob rem pro vtriusque, & quibus nos antea, ac postmodum tristitia affecit, poenas luat. Quinam ergo ipsum deprecando liberabunt? Per Iouem, filij? Sed quando plorabunt, tunc leges adesse putate, pro quibus quam pro huiusmodi filiis longe iustius est iudicare. propter enim eius filios tyrannis confirmaretur. verum per leges vos iudicandi facultatem habuistis. Itaque per quas vos iudicandi ius accepistis, iustius est pro ipsis suffragia feratis. Atqui si lex est, patriæ liberatores honorandos esse, restat ut tyrannos qui illam in seruitutem redigere volunt, puniatis. Itaque iustum est, ut eam a vobis poenam subeat, quam in vos ipse struxit. Si enim tyrannus occumbet, id vobis utile fiet: quoniam firma præstructio confirmandi leges erit. Facile vero poenam de presenti sumere poteritis. non enim vobis auxiliaribus socijs opprimendo tyranno opus erit, quemadmodum ipsi in tyrannide occupanda necesse erat: verum iudicum suffragia sufficient ut omnem tyrannidis potentiam destruat.

Miseri-
cordiæ exclusio.

Legitimū

Iustum.

Vtile.

Facile.

Possibile.

¶ Definitio laudationis.

B iij

LAV

APHTHO. DECLAMATO.

Demon-
stratum
genus di-
cendi.

Hymnus
Encomiū
Epænus

Laudandi
mos.

L **A** **V** **D** **A** **T** **I** **O** est oratio bona exprimens quæ alicui insunt, Græcæ ἐγκώμιον appellata, eo quod ἐν κόμῳ, id est, in vijs antiquitus canebant. nam antiqui κόμῳ angiportus dicebant. Differt ab hymno & epæno, quod hymnus deorum sit, encomium vero mortalium & quoniam epænus paucis verbis fiat, encomium autem secundū rhetoricæ artem proferatur. Laudandæ sunt personæ, res, tempora, loca, animalia irrationalia, ad hæc plantæ. Personæ quidē, vt Thucydides & Demosthenes. Res vero, vt iustitia, & temperantia. Tempora, vt ver, aut æstas. Loca, vt portus, aut orti, Irrationalia animalia, vt equus aut bos. Plantæ, vt vitis, oliua. Laudandum est communiter, & sigillatim. communiter quidē, vt omnes Athenienses. sigillatim vero, vt Atheniensium vnus. Hęc igitur laudationis diuisio est, quibus capitibus conficies, Proœmiaberis secundum propositā materiā: deinde genus referes, quod in nationē, in patriā, in maiores, in parētes diuides postea educationem recensebis, quā in possessionem artemq; ac leges diuides, deinde inferes re gestas, laudū maximū caput, quas in animum, ac corpus, fortunasq; partieris, in animum quidem vt in fortitudinem ac prudentiam. in corpus autem, vt in pulchritudinē, aut robur, aut velocitatē in fortunā vero, vt in principatum, diuitiasque, & amicos. post quæ comparationē ex alterius laudatione subdes, quod laudas, maius esse, apte colligendo. Postremo epilogum voto q̄ simillimum

¶ **Laudati**

¶ Laudatio Thucydidis.

PER AEPRETIVM est qui no
 O bis vtilia cogitarunt, venerari, quibus
 humanæ vitæ pulcherrima compara-
 runt, earumque rerum inuentum ad illos referre
 decet. Igitur non iniuria Thucydidem pro litera-
 rum studijs commendabo, ac prærogatiua qua-
 dam ipsum in primis ob res gestas venerandum
 iudicabo. Pulchrum est omnes benefactores cole-
 re, sed eo magis Thucydidem præ ceteris, quod
 rem omnium pulcherrimam inuenit. Nihil enim Literarū
laus.
 in terris literarum studijs præstantius, sapientio-
 remque circa illa Thucydide neminem inuenie-
 mus, qui natus est in vrbe, quæ ipsi vitam & ar-
 tem præstitit, nō enim alibi, sed vbi literarum stu-
 dia nata esse creduntur, genitus est, Athenasque vi-
 tæ suæ parentem sortitus, a pro genitoribus regi-
 bus originem duxit, nataliumque bona, quæ illi
 abunde inerant, ex maiorum genere processere.
 Hæc igitur vtraque adeptus, generis potentiā, &
 Rempu. popularem, in vtriusque emendatione
 ab vtraque gloriam & vtilitatem reportauit. Pro-
 pter enim Atheniensem Reipub. æqualitatem, ne
 pecunias iniuste compararet effugit, & populare
 cōmunemq; inopiam generis splendore celauit.
 Ex talibus oriundus, in Repu. Atheniensium, & Educatio.
 legibus, quæ ceteris omnibus præstantiores sunt,
 educatur. Cum autem simul & in armis viuere
 & legibus decreuisset, idem etiam philosopha-

APHTHO. DECLAMATO.

ri, & exercitum ducere constituit, ne literarum studia armis priuaret, neque bellum a prudentia remoueret. vnamque earum rerum quæ eandem artem non habent, exercitationem fecit, literarum studia, bellumque, quæ natura disiuncta sunt, in vnum complexus. Postquam vero ad ætatem robustam peruenit, sibi, vt ea quibus se honeste exercuerat, laudaret, occasionē dari perquirebat. Mox igitur fortuna bellum suscitauit, ac ea quæ ab omnibus Græcis gesta fuere, sibi tanquam propria scribendo vendicauit, neque quæ bellum conflauerat, interire sustinuit. Quæ enim singuli gesserant, longo tempore obliterari non permisit. vnde Plateæ captiuitas cognita est, deuastatæ res Atticæ vulgatæ sunt, Peloponesusque ab Atheniensium nauibus circumnauigata, monumentis mandata est. Nauales pugnas vidit Naupactus. Quæ omnia in obscuro iacere historicus Thucydides non passus est. Lesbi captiuitas nostris etiā temporibus celebratur, neque pugnam aduersus Ambraciotas commissam, longa temporis intercapedo abstulit. Lacedæmoniorum etiam sententia iniusta scitur: Spacteria, & Pylus, ingens Atheniensium facinus nō intercidit, Vnde apud Athenienses Corcyraei concionantur, quibus Corinthiis contradicunt. Aeginenses vt Athenienses accusent, Lacedæmona accedunt. quam ob rem Archidamas infestam concionem habuit. Cæterum Steneleidas ad pugnam Lacedæmonios concitare conatus est. Prætereo quomodo Laconicam
legationem

legationem spreuerit Pericles, neque Athenienses peste laborantes excandescere permiserit. Hec autem omnino apud Thucydidem historicum in perpetuum custodiuntur. Proinde quis ei Herodotum comparabit? At hic quidem voluptatis gratia scribit: ille vero omnia veritatis gratia narrat. Igitur quod adulationis gratia scribitur, eo quod veritatis causa dicitur, quanto inferius est, tanto Herodotus in rebus laudabilibus a Thucydide superatur. Multa nobis alia pro Thucydide dicenda supererant, nisi si omnia persequi vellemus, nos laudum copia obrueret.

Comparatio.

Epilogus.

¶ Sapientiae laudatio.

V M M A quidem felicitas est sapientiam assequi: eam vero pro dignitate commendare, impossibile: cui felicitatis tantum superest, ut communis dijs possessio sit constituta. Nam deorum alius aliud aliquod exercuit. Iuno nuptijs praest: bellis cum Pallade Mars. Fabrilis, quae igni perficiuntur, Vulcanus elaborauit. Dux nauigantibus Neptunus est. Denique deorum hic & ille hanc illamque rem curauit: omnes autem sapientiae participes fuere: sed praecipue ante omnes Iupiter. quo enim dijs potentior, eo omnibus sapientior est. Sapientiaque Ioui regnum confirmauit, quam dijs secum genitam adepti sunt. unde id domum in terras descendit, deorumque filij sapientia sua maximam humanae vitae utilitatem intulerunt.

Prooemium.

Genus.

APHTHO. DECLAMATO.

lerunt. Quapropter poetæ laudem merentur, qui
 Palamedem & Nestorem, siue quempiam alium
 in primis sapiētissimum canunt, & deorum filios
 confinxere : non quia deorum naturam haberent
 (nam & ipsi dii fuissent, generisq; communione,
 virtutis participes fuisse monstrarentur) sed quib⁹
 virtutem deorum compararunt, propterea deorū
 filij crediti sunt. Illi enim a dijs geniti videntur,
 deorumq; pignora putantur, sapientia quorum id
 donum tanquam generis sui indicium præcessit.
 Sapientia & pace & bello principatum obtinet.
 Nam quædam res in pace tātum excellunt, quæ-
 dam in bello solum admirandę sunt. Sola omniū
 rerum sapientia & pace & bello tāquam alteri mi-
 randum in modum dedita, dominari nouit. In bel-
 lo enim ita se gerit, vt omnino pacem nescire vi-
 deatur: pacis autem ita particeps fit, tanquam bel-
 lum penitus ignoret: cuique rei præsit, solius esse
 credatur. Nam in pace leges sancit, ac omnes qui-
 etis species amplectitur. Verum in bello quomo-
 do vincendum sit, ostendit. Hæc igitur primas in
 armis partes obtinet, neminemque sibi in popu-
 laribus concionibus superiorem esse patitur: & ar-
 matis & togatis pariter dominari nouit. Sola quę
 deorum sunt, sapientia discernit. sola enim tan-
 quam deus futura cognoscit. ipsa terrarum cul-
 tum agricolas docuit, nautasq; nauigandum ma-
 re instituit. neq; fructus sine sapientia colligere,
 neq; nauem absq; sapiente gubernatore ascende-
 re licebat. Itaq; quicquid abunde mare dilargitur,
& mor:

& mortalibus quaecumq; terra praestat, haec inuenta sapientiae fuerunt. Quae in caelo sunt arcana, reuelauit. Ipsa etenim quantum sol cursum perficit, quaeq; astra circumit, sola hominibus sapientia indicauit. Sapiens insuper terrena nouit: ac quid post obitum erimus, sola nos sapientia docuit. Haec Troiam cepit, ac quam longa dies expugnare nequiuit, consilium sapiens subiugauit, vniuersamq; Troianorum vim diruit vnius viri consilio, voti compos sapientia effecta. Erutus Cyclopi oculus sagaci Vlyssis inuento, Quicquid igitur excellit, id a sapientia prouenit. Proinde quis ei robur comparabit? Caeterum quod robur efficere non potest, id sapientia consequitur. Quod si a robore prudentiam abstuleris, merito vis corporis vituperabitur. Multa pro sapientia differenda supererant: verum paucis cuncta complecti impossibile est.

Comparatio.

Epilogus.

¶ Definitio vituperationis.

Vituperatio est sermo exponens mala quae alicui insunt. in hanc autem a loco communi differt, quod communis locus punitionem complectitur: vituperatio vero solam calumniam continet. Diuiditur iisdem capitibus, quibus etiam laudatio, totq; vituperare, quot etiam laudare oportet, personas, & res, tempora, & loca, irrationalia animalia, ad haec plantas. Vituperandum est generatim, & speciatim. Post prooemium generum collocabis,

APHTHO. DECLAMATO.

locabis, quod secundum laudationis praecepta di-
uides: deinde educationem, ac res gestas, compa-
rationemque, & epilogum sicut in laudationibus
dispones.

¶ Vituperatio Philippi.

Prooemio
um.

N Equè virtutem sine laude, neque vitium
sine vituperatione fas est praeterire, quan-
do quidem bonos laudando, malos autem

Genus.

vituperando, idem emolumenti consequimur. Om-
nes igitur qui male viuunt, male audire meren-
tur. Sed eo magis Philippus, quo omnes scelestos
longe superauit, qui ex gente omnium barbarorum
vilissima natus est, ut quae diu incertas sedes pra-
etimore tenuerit. Argui enim illos primum eiecer-
unt, deinde vagi ad eam quam nunc obtinent con-
fugerunt. Itaque in duo dedecora, ut sedem incolen-
dam haberent, inciderunt, dum praestantioribus
cedunt, & deteriores se expellunt: ut tum imbecil-
litate, tum auaritia nullum illis firmum locum in-
colere concessum sit. Huiusmodi gente oriundus,
a deteriore vrbe processit. Barbarorum enim pes-
simi Macedones, Pella vero totius Macedoniae vi-
lissima, in qua ciues turpiter seruiunt. Ab hac vrbe
originem trahens, crudeliores patria ipsa maiores
sortitus est. nam Philippus huius Philippi proa-
uus ignobilitate generis ad principatum non ad-
missus est: deinde aduenis copiis pater Amyntas
in regem assumptus fuit. Expulsum enim Athe-
nienſes

Educatio

nienſes ab exilio reduxerunt. Talibus progenitoribus Philippus apud Athenienſes obſes fuit. & quanquam inter Græcorum optimos verſaretur, mores tamen efferos nulla humana conſuetudine mutauit. Verum inter Græca ſtudia intemperantiam barbaricam præ ſe tulit: cumq; Græci a barbaris moribus & inſtitutis differrent, vtriſque tamen inſenſus extitit, dum eandem in diſſimili genere malignitatem exercet. Primo quidem genus ſuum contra ſuos perfidus ſubiugauit: inde proximos inuadēs, vaſtauit, Illyriciſq; poenas victor addidit, ac Triballorum regionem incurrendo cepit totq; nationes, quot infelici fortunę expoſitæ erāt, ſubiugauit. Cæterum in pugna, barbarorum corpora capiebat, eorum autem animos in poteſtatem ſuam nequaquam redigebat: verum armis ſubacti, defectionem ſomniabant: ac ſi corporibus ſeruiabant, mentis tamen diſcurſu liberi erant: & dum ſibi finitimos Barbaros adiungeret, recta cōtra Græcos via procedebat. Primo quidē in Thracia Græcorum opida ſubiugauit, atq; in deditiōnem Amphipolim recepit: Pydnam autem mancipium fecit, ac Potidæam prædictis adiunxit: neque Pheras & Pagafas, neque Magnesiam extra Pheras omiſit: ſed vniuerſas Theſſalorum vrbes ſubiugauit: & veluti ad ſeruiendum conſtructę forent, id ſeruiendo oftendebant. Vitæ autem ipſius exitum etiam referre operæpretium eſt. nam vt vi multa ſubegit, ipſeq; foedera contemnendo, foederibus ſtantes captiuos faciebat: ſic diſ propter ea quæ

APHTHO. DECLAMATO.

Compara
tio.

Epilogus.

quæ præter fidem cōmiserat, irati, necem illi me-
ritam intulerunt. Non enim ipsum in pugna occi-
derunt, neq; eius finis strenuum pugnatorem te-
stem fecerunt, sed in ipsis voluptatibus confecerunt
voluptates: pulchram Philippo parentationem facientes, ut & in vita & morte illas intempe-
rantiae suæ testes haberet. Proinde quis ei Echez-
tum comparabit? At hic sane articulorum summa
abscindēdo, reliqua corporis integra relinquebat:
ille vero vniuersa cum omnibus membris detru-
cabat. Quo igitur totum quam partem destruere
crudelius est, eo Philipp⁹ Echeto immanior erat.
Philippus autem dum viueret, a malis cessare ne-
sciebat. mihi vero illius scelerum orationi finem
imponere conuenit.

¶ Definitio comparationis.

Comparatio est sermo inuicem examinā-
C dus, ex oppositione maius aliquod com-
parato colligens, aut equale. Oportet eos
qui comparant, aut bona bonis opponere, aut ma-
la malis, aut parua maioribus conferre. Omnino
comparatio duplex est, laudatio, aut vituperatio,
utpote ex laudatione & vituperatione composita.
Omnis quidem comparationis locus admodum
difficilis est, præsertim si parua maioribus confes-
ras. Tot autem comparare, quot etiam vituperare
ac laudare conuenit, personas, res, tempora, loca,
irrationalia animalia, ad hæc plantas. Nō opus est
ut qui

vt qui cōparationē faciunt, totū cum toto confes-
rant (inefficax enim hoc est, neq; acre) sed capiti ca-
put componant. hoc enim vehemens, quoniam
laudationem, non cōparationem diuidere con-
sueuimus. In hoc cōparationis progymnasmate
non est comparatio caput, quia comparatio est to-
ta præexercitatio.

¶ Comparatio Achillis & Hectoris.

VM virtutem virtuti comparare inten- Proœmi-
um.
C derem, Hectori filium Pelei comparare
delegi. pretiosæ etenim per se virtutes
sunt. si vero comparentur, sublimiores existunt.
Igitur ambo etsi non ex eadem patria, vtrique ta-
men laudata, nati sunt. ille enim ex Phthia, vnde Genus.
Helladis cognomentum prouenit, hic vero e-
Troia, quam deorum primi condidere. Itaque vt
e simili regione nasci pari laude celebrandum est
ita Achilli Hector non inferior fuit. Laudata vtri-
que nati patria, eandem cognationem habuere.
Vtrique enim a Ioue progeniti fuere, Achilles
quidem ex Peleo, ex Aeaco autem Pelus, deque
Ioue Aeacus, ac Hector pariter ex Priamo & Lao-
medonte. Laomedon a Dardano processit, Iou-
is filius Dardanus fuit, progenitoremq; Iouem
nacti, similes parentes habuerunt. Achilli quidem
Aeacus, & Peleus, quorum ille Græcos a penuria
liberauit, hic vero interemptis Lapithis, deā The-
tidem cōiugē virtutis præmiū meruit. Hectori
autem

APHTHO. DECLAMATO.

autem progenitor Dardanus extitit, qui primum cum dijs vitam duxit. Priamus vero pater, urbis a dijs constructę dominus fuit. Ergo vt simile est cum dijs coire, ac vna cum numinibus viuere, ita Hector Achilli similis fuit. Talibus nati progenitoribus vtrique ad fortitudinē educati sunt, Achilles quidem sub Chirōe, Hector vero sub Priamo, qui filio naturali virtutis documenta contulit. Cū igitur ambo ad virtutem instituti essent, parē sibi rebus gestis gloriā compararunt. nam cum primum virilem ætatem ingressi sunt, idem sibi eodem bello robur vendicarunt. primū enim Troianorum dux Hector fuit, dumq; viueret, Troię pugnator extitit, atque a dijs adiutus, in bello perstitit, moriendoque Troiam dirui prębuit. Achilles autem in gerendo bello, totius Gręcię princeps, Troianisque omnibus metuendus, superior in pugna erat, in belloq; auxiliatricem Palladem habuit, ac Gręcis moriendo gloriosam victoriā abstulit. & ille quidē victus a Pallade sublatus est, hic vero ab Apolline ictus cōcidit, amboq; a dijs progeniti, a dijs interiere, a quibus & genus, & vitę finem acceperunt. Quanta igitur vtriusq; vitę & mortis similitudo, tanta inter Achillem & Hectorem fuit. Pluraq; multo de vtriusq; virtute dicenda supererāt, nisi vterq; suis operibus ac gestis parem admirandamq; gloriā obtineret.

Educatio.

Res gestę

Epilogus.

¶ Definitio Ethopœiæ.

Ethopœia

Ethopœia est imitatio moris subiectæ personæ. huius autem tres sunt differentiæ, idolopœia, prosopopœia, ethopœia.

Ethopœia.

Est quidem ethopœia, quæ personam cognitam habet, sed solum mores effingit, vnde etiā ethopœia appellatur: vt quænam verba Hercules imperante Eurystheo dicere potuisset. hic enim Hercules cognitus est, dicentis autem mores ficti.

Idolopœia est, quæ personam habet cognitam, veruntamen mortuam, & ad dicendum impotentem: vt in comoedia *Ἀλκίμοις* finxit Eupolis, & Aristides in oratione pro quatuor. vnde etiam idolopœia appellatur.

Idolopœia.

Prosopopœia est, quando omnia finguntur, & mores, & persona, quemadmodum Menander redargutionem finxit, Redargutio enim, res quidem est, non autem persona. vnde etiam prosopopœia appellatur. nam cum moribus persona fingitur. Hæc igitur ethopœiæ diuisio, cuius aliqua passiuæ est, aliqua moralis, quædam mixta. Ac passiuæ in vniuersum affectum significat, vt quænam verba dicere posset Hecuba cadente Troia. Moralis solos mores affert, vt quænam verba mediterraneus vir primum mare intuitus diceret. Mixta, quæ vtrunque, mores, & affectum, complectitur, vt quænam verba Achilles super mortuo Patroclo diceret, cum pugnare decreuisset. Mores enim sunt consilium: affectus autem, amicus mortuus. Ethopœiam vero dicendi forma dilucida, circūcisa, florida, dissoluta, ab omni perplexitate libera atque figura cōficiet: eamq;

Prosopopœia.

C

per

APHTHO. DECLAMATO.

per capita in tria tempora, præsens, præteritum,
& futurum, diuides.

ÆTHOPOEIA PASSIVA.

Quæ verba dicere posset Niobe
iacentibus liberis.

Præsens.

V A L E M cum quali fortunam cō-
muto filiis orbata, multiplici quon-
dam sobole generosa: nunc vero co-

Q pia in inopiam versa est: neque saltem vnus ma-
ter existo, quæ prius multorum videbar. Quanto
melius fuisset, si primo nunquam peperissem,
quam nunc in lachrymis parere? Quæ filijs ma-
tres priuantur, longe sterilibus infeliciores sunt.
nam quod in consuetudinem venit, id si auferat-
tur, admodum triste fit. Sed hei mihi similem pa-

Præteritū

renti fortunam sustineo. a Tantalō nata sum, qui
cum dijs discumbebat. Verūtamen postea a deo-
rum consuetudine excidi, ac Tantali filia meum
infelicitatibus genus confirmo. Consueueram La-
tonæ: cuius causa infelicitè ago, eius enim fami-
liaritate in liberorum perniciem vsa sum, deo-
rumque consuetudo mihi in calamitates vertitur.
Prius quam in Latonæ amicitiam peruenirem,
beatior mater eram. sed eius familiaris effecta,
quam ante illius consuetudinem multiplicē pro-
lem possidebam, perdo: nuncque mihi & mari-
bus & foeminis interemptis, lugendum est. Sed
alijs

alijs in filiorum obitu luctus honestior, mihi propter maximum dolorem negatur. Quo vertar? quos suspiciam? quale mihi ad omnium liberorum iacentium perniciem sepulchrum sufficiet? Iusta mihi tot calamitatibus oppressæ omittuntur. Verum enimvero cur hæc deploro? cum a dijs, ut me in aliam formam transmutent, impetrare liceat. hanc solam ab infelicitatibus liberationem intueor. si ad insensibilia commutabor. Quinimo amplius vereor, ne si in saxum mutata fuero, lachrymas adhuc fundam.

¶ Definitio descriptionis.

D ESCRIPTIO est oratio expositiva, quæ rem significatam ante oculos euidenter repræsentat. Describendæ sunt personæ, & res, tempora, & loca, irrationalia animalia, insuper plantæ. Personæ quidam, ut Homerus in Odyssæa ad Eurybatem, Furuicolor, humerisque rotundus, crine retortus. Res autem, ut navalis pugna, aut pedestris, quemadmodum Historicus facit. Tempora, ut ver, aut æstas, dissezando quot in ipsis flores producantur. Loca vero, ut idem Thucydides Thesprotarum portum tempestuosum, quamque teneat formam dixit. Qui personas intendit describere, ut a primis ad ultima procedat, opus est, hoc est, a capite ad pedes. Res autem, ab ijs quæ ante eas fuerunt, & quæcunque ab illis solent euenire. Tempora vero

C ij & loca,

APHTHO. DECLAMATO.

& loca, a circumtenētibus, & ab ijs quæ insunt eis, Descriptionum aliæ simplices, aliæ coniunctæ. Et simplices quidem, vt si quis pedestres aut nauales pugnas describeret. Coniunctæ vero, vt quæ res & tempora coniungunt: sicut Thucydides in Sicilia nocturnam naualem pugnam describit. nam postquam, quomodo pugna gerebatur, descripsit: quomodo etiam per noctem se habebat, definiuit. Forma dicendi attenuata describentes vtī oportet, descriptionemque varie figurare, ac omnino res quas describes, imitari.

¶ Descriptio arcis Alexandriæ.

R C E S sane in vrbibus ad communē
A vtilitatem constructę sunt. vrbium enim
vertices sunt. ipsæ autem muniuntur nō
minus ædificijs, quam ciuitates muniunt. Et
Atheniensium arx in Athenarum vmbilico circumuallata fuit. Cæterum Alexander suæ vrbis, quæ ab illo cognomentum accepit, arcem construxit: quam iustius Acropolin appellare licet, quod in vrbis extremo & celso sita sit, quam illam qua multum Athenienses gloriantur. nam Alexandriæ arcem ita quodammodo se habere referunt. Quidam a terra tumulus vsque in multam altitudinem procedens consurgit. his ergo duabus causis Acropolis appellata, quodque in summum erigitur, & quoniam in vrbis extremo condita fuit. Diuersi ad hanc accessus. hac enim

enim via ducitur, illac vero ascēsus est: apellationesque viae mutant, ab effectu ipso varie vocitatae. Nam pedibus hacire licet, communisque via est in curru vectis: illac autem acclivi ascensus suspenduntur, qua curru vehi impossibile sit. Scalae enim super scalas semper consurgunt, utpote ab humiliori loco in altiore agentes: neque donec ad centum gradus peruenerint, finiuntur. hic enim perfectus numerus scalarum terminus est. Scalae vestibulum mediocribus cancellis circumseptum annectitur, ac columnae quatuor maximae consurgunt, quae ad vnum multiplices vias introitum ducunt. Quaedam columnis domus superstruitur, quae multas mediocres columnas colorum variorum ostentat: sic ideo comparatas, ut affixae atque compactae ornamento essent. Tectum domus rotundum, in quo caelum cum sideribus caelatum est. Dum ipsam arcem ingrederis, locus vnus in quatuor aequalia latera diuisus est: cuius machinae figura quadrata existit. At in meditullio aula columnis vndecunque sustinetur: ac aulae quidem porticus succedunt, porticus autem aequalibus maximis columnis distinctae sunt. Singulae porticus ad alteram transuersam terminantur, & binae columnae in alteram porticum intercedunt, rursus in alteram desinentes, ab altera rursus incipientes. Intra porticus domus constructae sunt, quae partim librorum armaria studiosis ad lucubrandum exposita continent, vniuersamque ciuitatem ad scientiarum facultatem aduocant:

C iij partim

APHTHO. DECLAMATO.

partim vero ad veterum deorum venerationem erectæ. Porticum vero lacunar deauratum, columnarumque capita ære elaborata, auroque illis ta sunt. Ornatus aulae varius, qui Persei gesta partim continet: at in medio columna quædam altissima erigebatur, quæ loci illius index erat. Si quis enim ingrediebatur, quo vaderet, nequaquam intelligebat, nisi pro viarum signo columna vtebatur. illa etiam terra marique arcem conspiciendam præbebat. In columnæ vertice rerum principia circumstabant, ac prius quam in aulæ medium perueniretur, ædificiū quoddam in tot portas diuisum, quot deorum antiquorum nomina sunt erigebatur. lapidei autem obelisci duo consurgebant: fonsque laudabilior illo qui a Pisistratidis Athenas deductus est. quodque mirum incredibileque videtur, idem fabrorum numerus, qui deorum fuit. tota enim Acropolis constructio duodecim fabros habuit, utpote vno ad huiusmodi structuram non sufficiente. Ab arce descendentes hac quidem locus planus stadio perquam similis excipit, vnde etiam loco hoc nomen inditum est: illac vero locus alius superiori similiter distinctus, verum illi planitie & magnitudine impar. Ceterum præstantior huius arcis forma est, quam ut verbis exprimi possit. Si quid autem omisum, id miraculi causa factum est. nam quia cōmode dici non poterat, idcirco prætermisum fuit.

¶ Definitio causæ.

Causa.

A V S A, quam Græci thesin dicunt, est
C per orationem rei cōsyderatę inspectio.
 Causarum aliæ sunt ciuiles, alię speculatiuę. Ciuiles quidem sunt, quę rerum actionem ad ciuitatem pertinentium continent: vt an nūbendum, an nauigandum, an ædificandum. hæc enim omnia si fiant, res ciuiles continent. Speculatiuæ vero, quæ sola mente cōsyderantur: vt an rotundum sit cælum, an multi sint mundi. hæc enim hominibus in actionem non cadunt, sola autem mente cōsyderantur. Differt thesis ab hypothesis: quod hypothesis habet circumstantiam, thesis vero circumstantiam non habet. Circumstantia autem est persona, res, causa, & reliqua: vt hoc, an ædificandum. Cōsyderatio nō habet personam. hoc enim, Aduenientibus Persis Lacedæmonij muris Spartam munire deliberant, hypothesis est. Personam enim habet Lacedæmonios cōsyderantem, rem vero, mœnibus munire: causam, aduenientes Persas. Thesis in præexercitationis primum contradictionem, & solutionem secundum quæstionem admittit, Diuiditur ergo thesis primum quidem in ephodum, sic appellatam, id est in procemium ex directo ad narrationem tendens. Illam enim procemiorum loco dices, deinde vteris finalibus locis, legitimo, iusto, vtili, possibili.

¶ Causa an ducenda sit vxor.

C iij

Qui

APHTHO. DECLAMATO.

Proœmi-
um ex dia-
recto.

VI totum breuibus commendare que-
rit, hic nuptias laudet, quæ a cælo datæ
sunt: quinimo cælum dijs replent: &
deorum parentes sunt, a quibus patris nomen
processit: deosque producentes, naturam suam
conseruandam dederunt. cum postmodum in
terras descendissent, vniuersos reliquos genera-
runt, mortique subiecta prætereundo, ea nuptiæ
per successiones durare excogitarunt. Primo qui-
dem homines ad fortitudinem hortantur, nam cū
per nuptias liberi producantur, per quos bella ge-
runt, huiusmodi suis muneribus fortitudinem
præstant. deinde nos ad iustitiam cum fortitudi-
ne instituunt: quoniam filiorum respectu iniusta
homines patrare verentur. Itaque nuptiæ iustos
& fortes efficiunt. Prudentes insuper reddunt, dū
parentes ad charissimis liberis prouidendum ex-
citant. Præterea (quod mirandum est) nuptiæ se-
cum temperantiam ferunt, temperataque vita vo-
luptatum copię commiscetur, quando quidem vo-
luptatibus legem imponunt, ergo per legem cum
temperantia voluptates præbent, quæ certe si so-
læ fuerint, reprehensione non carebunt. verum si
nuptiis admisceantur, laudabuntur. Itaque si nu-
ptiæ deos, & post hos reliqua animalia produ-
cunt, fortes, iustos, sapientes, temperatos efficiunt
quomodo totis viribus enitendum non est vt eas
commendemus? Sane dices, Sed calamitatum
causæ nuptiæ sunt. Fortunam mihi videris, non
nuptias accusare, nam quæ homines male pas-
ciuntur,

Contradi-
ctio.
Solutio.

tiuntur, ea fortuna causat, non autem nuptiæ. quæ
vero nuptiæ hominibus abunde largiuntur, hæc
nequaquam fortunæ bona sunt. quare nuptiæ pro
pter bona quæ secū ferunt, laudandæ potius sunt,
quam ob mala quæ fortuna præbet, accusandæ.
Quod si etiam quæ hominibus pessima eueniūt,
nuptiis adscriberemus, ideo ne ab illis abstinendū
erit? an quæ alijs reb⁹ difficultates & molestiæ in
sunt, nos a negotiis remouent? Si placet, quascun
que artes diligēter scrutare, aliquod in singulis di
gnum reprehensione reperiēs. Agricolas tempe
states molestant, & grādinis calamitates conficiūt
hi tamen, licet a tempestatibus infestantur, agricul
turam non deserunt: quinimo etiam si illos e celo
aliquid contristet, in terra excolenda perstant. Rur
sum nautæ infelices sunt, ingruenteq; tempestate
naues perdunt, propterea tamen a nauigatione nō
desistūt, quoniam in quibusdam male affecti sunt,
verum ad fortunam infelicitatem, deuectā copiā
ad maris beneficium referunt. Ad hæc & pugnæ,
& bella, bellatorum corpora perdunt: non tamen
quoniam bellando cadunt, pugnas deserunt, sed
quia bellum gerendo laudantur, cadere contenti
sunt malumq; bono contegunt. Non enim bona
propter mala fugienda sunt, sed bonorum causa
mala sustinenda sunt. Itaq; an absurdum est, agri
colas ac nautas, omnesq; insuper milites, quæ sibi
molesta sunt, bonorū gratia ferre: nos vero quoniā
triste aliquod secum trahunt, nuptias spernere? Sa
ne dices. Sed mulieribus viduitatem, filiis orbitas
tem

Contradi
ctio.
Solutio.

APHTHO. DECLAMATO.

tem afferunt. Hæc mortis mala iam nobis a natura dari consueta sunt: tu autem mihi nuptias criminari videris, quod homines immortales non efficiant, neque diis mortales pares reddiderint. Dic mihi, cur nuptias pro iis rebus quas mors operatur, accusas? cur quæ nature sunt, nuptiarum esse dicis? Concede cadere, quod ut cadat, natum est. Quod si quidem quia nati sunt homines, cadunt, cadendoque viduas coniuges, ac ex se natos orbos reddunt: cur quæ solum natura facit, ea nuptias efficere dicis? Ego contra sentio, orbitatemque & viduitatem nuptias emendare contendo. Mortuus est alicui pater: istaque ratione filius orbus effectus est: verum alium orbo nuptiæ parentem contulerunt. Itaque non a nuptiis hæc calamitas procedit, sed potius nuptiis contegitur: quæ non adferunt orbitatem, quinimo auferunt. Proinde natura viduitatem morte inducit, quam nuptiæ matrimonio remouent. Quam enim mors viduam fecit, eam nuptiæ veluti sui muneris conseruatrices, alteri viro coniungi præstitere. Nam quæ primum contulerunt, si auferantur, rursum concedunt. Igitur nuptiæ viduitatem auferre, non adferre consueverunt. Pater insuper filiis morte priuatur: sed priore amisso, dum alterum suscipit, pater iterum efficitur. Cur ergo in nuptiis pulchra nuptiarum dona culpas? Mihi nolle nuptias reprehendere, sed laudare videris. Nam quod me nuptiarum munera recensere compulisti, earum laudator, non accusator effectus es, dum nuptias accusas, nosque illas

las laudare excitas: atque nuptiarum calumnias in
beneficiorum catalogum vertis. Sane dices: Sed
nuptiæ laboribus plenæ sunt. Verumenimvero,
quid melius quam nuptiæ laborem remittere no-
uit? Omnes enim labores nuptiis tolluntur. Re-
quies omnino est in consuetudinem vxoris con-
uenire. Quanta viro voluptas cum muliere con-
cumbere? quanta cum voluptate filius expectatur?
& expectatus editur? natusque patrem appellat?
atque ad alicuius professionis studium vadit? ac pa-
tri adiutor existit? & apud populi frequentiam cõ-
cionatur? parentemque in senectute alit? demum
talis, qualem optimū decuit, euadit? Nequeo pau-
cis complecti quæ bona nuptias comitentur. Ipse
adeo admirandæ sunt, vt & deos producant, mor-
talesque deos videri præstent, dum illos continue
reparant: ac omnes qui nuptiis initiantur, iustitiã
colunt, temperantiam respiciunt, abundeque lici-
tis & probatis voluptatibus fruuntur. Itaque opti-
me constitutum fuit, vt præ cæteris omnibus nup-
tias plurimi faciamus.

Contradi-
ctio.
Solutio.

Epilogus.

¶ Definitio promulgationis legis.

Promulgationem legis quidam etiam
præexercitationem esse tradiderunt. est
enim fere tota hypothesis: non tamen
omnia quæ sunt in hypothesis, continet. in ipsa
nanque persona, non semper tamen cognita, in-
troducitur: vnde maior est thesi, minor autem
hypothesi.

APHTHO. DECLAMATO.

hypothesi. Quoniam omnino sub quadam figura personam recipit, maior est thesi: sed quia circumstantiam manifestam non habet, minor est hypothesis. Legis ergo promulgatio, duplex est exercitatio, defensio & accusatio legis conditæ. Est autem lex inuentum & donum deorum, communis vero ciuitatis consensus, & rerum tam diuinarum quam humanarum correctio. Hæc quidem promulgationis legis diuisio est. ijdem capitibus, quibus negotialem ipsam conficies, legitimo, iusto, utili, possibili. Proœmia facies legi conuenientia: post quæ pones caput appellatum contrarium: deinde prædicta capita: vnde etiam in hoc differt a thesi.

¶ Accusatio legis iubentis adulterum in ipso adulterio interfici.

Proœmi-
um.

N

Eque penitus legem laudabo, neque omnino scriptum accusabo. nam quod adulterorum crimina prohibet, hanc constitutionem comprobo: quod autem iudicibus suffragia non permiserit, hoc sanctionem improbo. Si quidem ne iudices donis corrumperentur, verrebatur, ideoque iudicandi ius illis abstulit: illam male de iudicibus sensisse arguitur. Si autem vos iudices integerrimos, ut estis, existimauit: quomodo conuenit laudare quidem iudices, sed iudicibus iudicandi ius auferre? Omnes igitur leges aliæ, quæ legibus contrariæ sunt, partim harum ciuitatum institutis contrariæ sunt, partim cum alijs conueniunt.

Contrariū.

niunt. verum sola praesens lex contra alias omnes
lata est. Videmini autem mihi hanc legem longe
prudētius examinaturi esse, si quaecūq; in Republi.
nostra constituta sunt, consyderaueritis. Imperato
res, sacerdotia, decreta, omnia (vt ita dixerim) que
cunq; praemio digna in bello geruntur, vestro iu
dicio subiecta sunt. Imperator vestro suffragio
creatur. Sacerdotiū, quem iudices confirmarunt,
gerit: quodque a patrib⁹ decernitur, si populus iu
dex sanciuerit, pro rato habetur. Neque strenui in
bello praemijs donantur, nisi ea prius a iudicibus
dijudicata fuerint. Quomodo igitur nō absonum
iudicibus omnia subesse, solam vero praesentem
legem iudicum suffragium effugere? Sane dices:
Sed atrociora sunt moechorum crimina. Quid autē
homicidarum scelera? nonne sunt maiora? an ne
proditores alijs scelestis minores arbitramur? An
ne sacrilegi proditoribus peiores sunt? Veruntamē
in his criminibus deprehensus, iudicum examini
subiacet: neque proditor, nisi reus a iudicibus per
actus fuerit, poenas luit: neque aliquid malī pati sa
crilegos fas est, prius quam eorum delicta iudices
cognouerint. Ergo nonne absurdum, maiora cri
mina poenam apud iudices luere, neque horum
aliquod, nisi iudicibus decernentibus condemna
ri: solum vero adulterum sine cognitione interfici?
quem in primis, quia leuior in eo quam in cæ
teris culpa est, iudicū examini subijcere oportuit.
At quid differt adulterum occidere, an iudicibus
tradere, si par ab vtrisque supplicium subibit?

Contradi
ctio.
Solutio.

Contradi
ctio.

Quantum

APHTHO. DECLAMATO.

Solutio.

Quantum inter tyrannum & legem, inter populum larem statum, ac vnius principatum differt, tantum ista inter se diuersa sunt. Tyrannus enim vnumquemque pro libidine sua interficere potest: lege autem conuictum iuste occidere licet. Populus quidem in concionibus quaecumque tractat, examini subiacent: at rerum dominus etiam indicta causa occidit. contra populus & lex indicta causa non occidit: sed omnia ab rerum dominis & tyrannis diuersa facit. Itaque quomodo non est diuersum adulterum occidere, & iudicibus tradere? Ad haec qui sui causa adulterum interficit, se delinquentis dominum facit, at qui illum apud iudices postulat, confessum iudicum dominum rei facit. Igitur satius est iudicem quam accusatorem dominum fieri. Praeterea qui sui causa adulterum necat, ob aliam rationem occidisse suspectus est, at qui iudicandum offert, sola iura tutari videtur. Sane dices: Sed si statim occideret, atrocius supplicium subibit: quoniam si ad iudices deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro habebit. Imo si iudicibus subiicietur, secus fiet. interea enim tristiores vitam sustinebit. nam qui poenam expectat, maius supplicium, quam si illam passus illico fuisset, sentit: ac poenae dilatio, additio poenae videtur: quique se mori credet, saepius morietur: grauiusque erit mortem expectare, quam mori. Quare si derepente necabitur adulter, non sentiet. Improvisa poena sensum aufert. insperata mors dolore non sentit. saepius autem expectata, semel vero illata,

Contradictio.

Solutio.

lata, poenas expectatione auget. Considerate igitur ex comparatione, si quidem accusator dum sui causa adulterum occidit, nullum ultionis suae testem producere potest: verum si iudicibus examinandum tradiderit, iudicii multos spectatores habebit. Poenae autem genus quae multis sectantibus inferitur, tristius est. Alioqui adulteris ut secreto interimantur, expedit. multi enim non adulteris, sed inimicitiarum causa concidisse suspicabuntur. Verum si a iudicibus rei peracti fuerint, moriendo iustissimum supplicium patientur. Itaque plurimum inter se differt, adulter an occulte trucidetur, an iudicibus tradatur, Res atrox est adulter, ut qui iniquitatis genus omne excessit. Ergo primum convincatur, deinde excrucietur, potiusque iudicetur, quam poenam indicta causa luat. Si enim adulter publice necabitur, parentibus certiore filiorum sobolem dabit. Neque enim in posterum, cuius aliquis filius sit, sublati adulteris dubitabitur. Adulterium est commune naturae scelus: unde etiam tantum facinus commune iudicum suffragium tollat. Quam vereor ne quod adulter secreto interficitur, sui similes multos relinquat. nam quia cur occidatur nescitur, eius studia multi imitabuntur: huiusmodique poena non adulterii finis, sed exordium erit.

Contradictio.
Solutio.

FINIS.

Saint Jean baptiste

lucques

8

Divus Joannes baptista

Romanet

